

האקדמיה ללשון העברית מפעל המילון ההיסטורי

תנור

תנור ש"ע; זכר

התצורה והניקוד משקל קטול
התפוצה 785 היקריות במאגר
התיעוד הראשון בעברית מקרא
התיעוד הראשון במאגר המילון כ-180

מתקן עשוי מחרס, אבנים, לבנים או מתכת שמסיקים בו אש ומיועד בעיקר לחימום, לאפייה ולבישול

1. **180-** עד אשר קם נביא כאש, ודבריו **כתנור** בוער (בן סירא, משלי בן סירא, מח, א / מסירה: 11).
2. **225 תנור** שהיסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת, תידלק הפת (משנה, ערלה ג, ה / מסירה: 00).
3. **225 ע** רבן גמליא' אומי': שלוש נשים לשות כאחת ואופות **בתנור** אח(ז)[ד] זו אחר זו. וחכמי אומי': שלוש נשים עסיקות בבצק, אחת לשה, ואחת עורכת, ואחת אופה. ר' עקיבה אוי': לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל **התנורים** שווים (משנה, פסחים ג, ד / מסירה: 00).
4. **225 ע** על כל צרה שתבוא על הציבור מתריעים עליה חוץ מרוב גשמים. מעשה שאמרו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים; אמ' להם: צאו והכניסו **תנורי** פסחים בשביל שלא ימקו (משנה, תענית ג, ח / מסירה: 00).
5. **225 ע** האבן היוצא מן **התנור** טפח ומן הכירה שלוש אצבעות - חיבור. היוצא מן הכופח ועשאו לאפייה שיעורו **כתנור**; עשאו לבישול שיעורו ככירה. אמ' ר' יהודה: לא אמרו טפח אלא מן **התנור** לכותל. היו שני(הם) **תנורים** סמוכים זה לזה, נותן לזה טפח ולזה טפח, השאר טהור (משנה, כלים ה, ב / מסירה: 00).
6. ← **300 חזר** ר' עקיבה וחילף את הדין: טימא כלי חרס וטימא **תנור**, מה כלי חרס - משתיגמר מלאכתו באור, אף **תנור** משתיגמר מלאכתו באור; מה כלי חרס כשמו, אף **תנור** כשמו. **תנור** שלא הוסק תנור שמו: תלי-לוי [=תלמוד לומר]: "אך" (ספרא, שרצים ח, ב >נה,ג / מסירה: 00).
7. ← **300 המצווחת לתנור** שלא תנפול הפת, והנותנת קסמין באזני קדירה שלא תהא מרתחת ושופעת לאחוריה, הרי זה מדרכי האמרי (תוספתא, שבת, ו, יד / מסירה: 00).
8. ← **300 אילו** הן הממונין שהיו במקדש: יוחנן בן גודגדא על נעילת שערים, בן טוטפת על המפתחות, בן דיפאי על הלולב, בן ארזא על הדוכן, בנימן על **התנורים**, שמואל על החביתין, בן מקליט על המלח, בן פלך-עץ על העצים (תוספתא, שקלים ב, יד / מסירה: 00).
9. ← **300 חתכו** חליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, ר' ליעזר מטהר וחכמים מטמאין, והיה נקרא **תנורו** של חכיניי שעלו [=שְׁעָלִין] רבו מחלקות בישראל (תוספתא, עדיות ב, א / מסירה: 00).
10. **425 ע** מה בין נצלה מקצתו מחמת **התנור**, מה בין נצלה כולו מחמת **התנור**? אמ' ר' יוסה ביר' בון: **תנור** אינו מועיל לגחלים כלום, אינו אלא מכניס את הבל. בשעה שהגחלים באויר, **התנור** נצלה לחצי שעה; בשעה שהגחלים לאויר עולם, נצלה לשעה (ירושלמי, פסחים ז, א >לד,א / מסירה: 00).

האקדמיה ללשון העברית מפעל המילון ההיסטורי

11. ע425 אף בפת כן מחלוקת ר' ליעזר וחכמים: דבש גידולי כוורת, פת אינה גידולי **תנור** (ירושלמי, שביעית י, ז <לט, ד / מסירה: 00).
12. ע500 "לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית" – והתניא: בתנור ארבעי [=ארבעה] ובכירה שלשה? כי תניא ההיא בדנחתומין, **דתנור** דידן ככירה של נחתומין דמי (בבלי, ב"ב ב, ב <כ, ב / מסירה: 00).
13. ע500 "ושפטתם צדק" – אמ' ריש-לקיש: צדק [=צִדְקָה] את הדין בליבך ואחר כך חתכיהו. "בין איש ובין אחיו" – אמ' רב יהודה: אפלו בין בית לעלייה. "ובין גרו" – אמ' רב יהודה: אפלו בין **תנור** לכירה (בבלי, סנהדרין א, א <ז, ב / מסירה: 00).
14. ע500 הוצרך לנקביו ואכל, דומה ל**תנור** שהסיקוהו על גבי אפרו, וזו היא תחלת זוהמא. רחץ בחמין ולא שתה מהן, דומה ל**תנור** שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים (בבלי, שבת ג, ד <מא, א / מסירה: 00).
15. ע500 אמ' רב יהודה אמ' רב: כך היה מנהגו של ר' יהודה בר' אלעאי: ערב תשעה באב מביאי' לו פת חרבה במלח, ויושב בין **תנור** לכירים ואוכלה ושותה קיתון של מים (כל) ודומה כמי שמתו מוטל לפניו (בבלי, תענית ד, ז <ל, א / מסירה: 02).
16. ע550 פתח נגד פתח ע' [=עת] יפתחו שערי גן **ותנור** / פחדים ופעלים ע' [=עת] יבוקש לעמל? ו?עצל (ינני, קדושתות ליו"כ: "א...דך אלוהי עולם, י"כ <ש' 81 / מסירה: 34).
17. ←600 עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש: לא הפילה אשה מריח בשר הקודש מעולם - - - מעולם לא אמר אדם לחבירו: לא מצאתי **תנור** לצלות פסחי בירושלים (אדר"י נ"א, פרק לה <נב, א / מסירה: 00).
18. ←800 למה הוא [נמשל]..(ה) **בתנור**? והלא חמתו של כבשן גדולה מן **התנור**? אלא הכבשן הזה כשהיוצר הזה משקע בו כלים, אי אפשר להוציא ממנו אחר? [כך], אבל **התנור** אפשר שיוציא ממנו (מדרש אגור: פרשה ג <47 / מסירה: 00).
19. ע975 וגים? מהם נדות [=נדות] ונותנות לחם **בתנור**, ואשה אחרת הרוחצת בלא עת, והיא טהור' [=טהורה] בעניהם, תוציא הלחם מה**תנור**, והטהורים אוכלים אותו (סהל, תוכחת מגולה: <32 / מסירה: 00).
20. ע1050 וה**תנורים** אש' [=אשר] למבשלי הראשי' [=הקִאֲשִׁים] לא יטמאו כי לא נעשה קודם בניינו כלי, אבל **תנוריהם** הם? קומות חפורים ואיני' [=ואינם] כלים עשויים בפני עצמם, והם כמ' [=כמו] היקבים אש' [=אשר] + <הם01 בניינות; וה**תנורים** האחר' [=האחרים] יטמאו על אש' [=אשר] יראה לי משי' [=משום] כי הוא היה כלי קדם [=קודם] בנותו, ואין כן **תנורי** מבשלי הראשים (תרגום ספר המצוות ללוי: ד. טומאה, ה, יא / מסירה: 00).
21. ע1125 אמ' [=אמר] ישראל: כשהפת נבשלת **בתנור** ונטלת ממנו, יכולה היא ליקבע בתנור עו!ר! [=צ"ל: עוד], ואנו היינו כ**בתנור**, שני "ותנור לו בירושלם" (במ"ר א-יד: פרשה א / מסירה: 00).

הערות אטימולוגיות

המילה מתועדת באכדית - tenûru, tinûru(m) - וקרוב לוודאי שממנה נשאלה לעברית (KAT, עמ' 649; פון זודן, עמ' 1360). באוגריתית נמצאה המילה tinir, אבל יש מחלוקת בין החוקרים על תצורתה ועל משמעותה המדויקת (KTU², עמ' 133, 1.119,9; HALOT בערכו). כן נמצאה המילה בפונית (הופטיזר ויונגלינג, עמ' 1224).

האקדמיה ללשון העברית

מפעל המילון ההיסטורי

המילה מתועדת בארמית עתיקה (הופטיזר ויונגלינג שם), גלילית (סוקולוף, הארמית האי"ית, עמ' 585), שומרנית (טל, מילון, עמ' 956), נוצרית (שולטהס, מילון, עמ' 222), התרגומים, סורית (ברוקלמן, מילון, עמ' 829), בבליית (סוקולוף, הארמית הבבלית, עמ' 1217), מנדאית (דרו"מ, עמ' 480).

ראשית המילה לוטה בערפל: יש שחשבו שמקורה בשפה לא שמית (טור-סיני במילון ב"י, עמ' 7822, הע' 4). קאופמן סובר שמקורה שמי, אך כנראה לא אכדי (קאופמן, השפעת האכדית, עמ' 108; וראה אצלו תיעוד למילה גם בשומרית).